

Тарас Руцак

*Науковий керівник – канд. іст. наук, доц. Гулай В. В.,
Національний Університет “Львівська Політехніка”*

ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

У статті проаналізовано ключові аспекти життя української діаспори в Чеській Республіці. Досліджено процес імміграції українського населення в Чехію.

This paper analyzes main aspects of the Ukrainian diaspora in the Czech Republic. These statistics shows and investigates immigration Ukrainian population in the Czech Republic.

В статье проанализированы ключевые аспекты жизни украинской диаспоры в Чешской Республике. Исследован процесс иммиграции украинского населения в Чехию.

Здобуття Україною незалежності суттєво стимулювало нову хвилю еміграції. Одною з найважливіших причин міграції українців був виїзд за кордон з метою працевлаштування. За останні роки проблема міграції залишається для українського населення досить важливою і продовжує набирати обертів. Наслідками таких процесів є накопичення різних етнічних груп українського походження за територією України. Загалом ці групи можна об'єднати під терміном українська діаспора. Одним з найбільших центрів міграції українців є Чеська Республіка. Тому вивчення української діаспори в Чехії є актуальним питанням.

Українці в Чехії належать до однієї з більш чисельних етнічних груп, динаміка розвитку котрої, як свідчать джерела, постійно змінюється. Але згідно з офіційними даними переписів 1930-1990-х рр. чисельність україномовного населення тут скоротилося майже у 2,5 рази [1, 62]. Українці виявилися другою етноспільнотою, яка найбільше зменшилася у післявоєнні роки (першою були німці). Катастрофічне скорочення українського етномасиву та його сегментація на українців і русинів було чи не найпарадоксальнішим, на думку деяких науковців, явищем у “слов’янізації” Чехословаччини.

Воно було в значній мірі наслідком офіційних масових трансферів (оптація громадян 1945-1947 рр.), репресій радянських каральних органів проти політичних і духовних лідерів українського національно-визвольного руху в ЧСР, а також соціально-економічних і політичних заходів у регіонах компактного проживання українців. Серед внутрішньочеських причин – особливості багатотисячного етноісторичного розвитку та політичного становища самої меншини. Невважена державна етнополітика стала поштовхом не тільки до різкого кількісного зменшення українців протягом післявоєнних десятиліть, а й спричинила деформацію їхньої національної самосвідомості та призвела до втрати національної ідентичності [2, 261].

Певні позитивні зрушення в українському середовищі відбулися впродовж 70-х рр. XX ст: якщо в 1970 р. на теренах Чехії проживало 9,8 тис. українців (русинів), то в 1980 р. – 10,4 тис. [3, 96]. Специфіка зростання чисельності національної меншини в цей період пояснюється частково впливом відродження національної свідомості в 1968-1969 рр., поживавленням культурно-національного життя та прийняттям спеціального Конституційного закону про становище національностей у Чехословаччині, де були закріплені права і назва – українці (русини) [4, 95]. На жаль, більшість гарантованих прав не отримали подальшого законодавчого розроблення й реалізації на практиці, що, безперечно, негативно вплинуло на розвиток чеських українців у майбутньому.

Незважаючи на певну стабілізацію чисельності українського анклаву в середині 1980-х рр., вже під час перепису населення Чехословаччини 1991 р. визнали себе українцями лише 8,22 тис. громадян, близько 1,9 тис. осіб – представниками русинської нації. За останніми статистичними даними в ЧР налічується близько 8,5 тис. українців (0,1% усього населення республіки), причому переважно громадян старшого віку. Це свідчить про несприятливу тенденцію “старіння” українства. Частка осіб у віці понад 50 років досягла 41,3%, тоді як питома вага вікової категорії до 14 років – 12,3% [6, 51]. Молода генерація виявилася, по суті, більш асимільованою.

Протягом останніх десятиліть XX ст. все більшого значення почала набувати проблема формування конструктивних взаємин чеського суспільства з українськими заробітчанами, кількість яких у країні неухильно збільшується. Серед проживаючих у Чехії іноземців превалюють українці – 18,7%. За чисельністю армії трудових мігрантів наші земляки посіли перше місце. Це стало одним з приводів для запровадження чеською стороною візового режиму (з 28 червня 2000 р.), адже за умов майже 9% безробіття в ЧР на початку

року працювало вже близько 460 тис. українців, половина з яких була нелегалами. Проте наприкінці 2000 р. українська і чеська сторони повернулися до мінімальних тарифів консульського обслуговування громадян обох країн (віза – 25 дол. США) та до безвізових поїздок за наявності дипломатичних і службових паспортів [5, 51].

Загальну картину буття заробітчани значно погіршує неадекватне ставлення до них з боку місцевого населення. Українців у Чехії вважають чи не найбільш кримінальною групою, хіба що після циган (загалом не безпідставно), людьми другого сорту, маргіналами, котрих краще обминати. Усе це аж ніяким чином не служить на користь іміджу Української держави та українсько-чеських відносин.

З іншої сторони, на наше глибоке переконання, ринок праці Чеської Республіки майже повністю побудований на заробітчанах з України. Можна наводити багато фактів правопорушень і злочинів які вчинялися українцями, але в Чехії також є багато мирного і порядного українського населення, серед якого представники інтелігенції, культурні діячі, а також відносно великий відсоток представників середнього класу, які цілком повністю відповідають критеріям зразкових громадян. Слід врахувати позитивний вплив численних громадських організацій, які вже на протязі багатьох років займаються пропагандою української культури та єдності. Кожного року ці організації проводять різні культурні заходи серед яких: виставки, музичні вечори і т.д.

Станом на 2001р. в Чеській Республіці виділяли п'ятнадцять етнічних та етнографічних груп: (9249,8 тис. осіб, або 90,42% населення країни), моравська (380,5 тис. осіб), сілезька (10,9 тис), болгарська (4,4 тис. осіб), хорватська (1.6 тис. осіб), угорська (14,7 тис. осіб), німецька (39,1 тис. осіб), польська (52 тис. осіб), ромська (11,7 тис. осіб), русинська (1,1 тис. осіб), російська (12,4 тис. осіб), грецька (3,2 тис. осіб), словацька (193,2 тис. осіб), сербська (1,8 тис. осіб), і українська (22,1 тис осіб) [7].

Отже, українська діаспора, яка помітно зросла за новітній період чеської державності (від 1993 р.), відіграє значну роль в національно-культурному житті, як української громади, так і в житті самих чехів. В сучасних умовах українська діаспора залишається однією з переважаючих національних меншин Чеської Республіки. Не зважаючи на велику кількість, українській діаспорі і громадськості все ще потрібно багато працювати для покращення свого іміджу, який, на жаль, є одним з найгірших у Чехії.

Список використаних джерел та літератури:

1. Мотрук С.М. Становище Українців у Чехії у XX – на початку XXI століть [Текст] / С.М. Мотрук. – 2004. – С. 2.
2. Вовканич С.Й. Чехословачина в 1945-1948 роках: Нарис історії перехідного періоду [Текст] / С.Й. Вовканич. – Ужгород, 2000. – С. 251.
3. Українці в зарубіжному світі [Текст]. – К., 1991. – С. 96; Císla pro každého, 1990. – Píiasov, 1990. – S. 5; Statistická ročenka CSSR. 1987. – Praha, 1987. – S. 96.
4. Чехословацкая Социалистическая Республика. Конституция и законодательные акты [Текст]. – М., 1987. – С. 95-96.
5. Чехия сегодня [Электронный ресурс] // Голос України. від 25 листопада 2000р. – Режим доступа: <http://www.czechtoday.cz/index.php?idoflevel=49>. – Название с экрана
6. Historická statistická ročenka CSSR. – Píiasov, 1985. – S. 62, 429, 630; Šutaj Š., Zel'ova A. Niektore demografické údaje o vývoj_ukrainského obyvateľstva v Československu [Tekst] // Vývoj a postávenie ukrajinskej národnosti na Slovensku v období vystavby socializmu. – Košice, 1989. – S. 33–36
7. Ulip T. Národnostni menšiny v ČR [Electronic resource] / T. Ulip – Access mode: <http://websidepriddy.wz.cz/20112012/gps/referaty/10/mensinyalfa.pdf>. – Title from the screen